

До разової спеціалізованої вченої ради
Міжнародного гуманітарного університету
(65009, м. Одеса, вул.Фонтанська дорога, 33)

В І Д Г У К

**офіційного опонента – доктора юридичних наук,
доцента Богуцького Павла Петровича на дисертаційну роботу
Рибаченка Сергія Пантелійовича на тему: «Адміністративно - правовий
механізм діяльності Державної прикордонної служби України
з запобігання правопорушенням на державному кордоні», подану
на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
за спеціальністю 081 – Право**

Актуальність обраної теми. В умовах відсічі збройній агресії РФ проти України діяльність Державної прикордонної служби України, як неодмінної складової сектора безпеки і оборони, спрямовується на реалізацію визначених законодавством повноважень щодо забезпечення національної безпеки України загалом та безпеки державного кордону зокрема. Така діяльність передбачає насамперед визначення пріоритетних завдань, серед яких запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні набуває відчутних актуальних ознак.

Пріоритетність превентивної діяльності Державної прикордонної служби щодо забезпечення прикордонного правопорядку (правопорядку на державному кордоні) має аксіоматичний характер. Адже попередження правопорушень на державному кордоні, у тому числі адміністративних правопорушень, утворює необхідні та достатні умови для успішної реалізації усіх функцій Державної прикордонної служби України.

В обґрунтування актуальності теми дослідження дисертант зауважив, що нагальна необхідність у проведенні наукового аналізу стану реалізації правоохоронної функції Державною прикордонною службою України, виявлення проблем нормативного правового регулювання юрисдикційних відносин, що виникають у прикордонній сфері, пошуку шляхів їх вирішення, а також вироблення сучасних механізмів подальшого удосконалення

правоохоронної діяльності та її складової – запобігання адміністративним правопорушенням обумовлені загрозами територіальній цілісності України внаслідок агресії РФ (с.19 дисертації), з чим варто погодитися.

Системне бачення діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні України дає підстави для виокремлення адміністративно-правового механізму попередження таких правопорушень. Зазначений адміністративно-правовий механізм засновується на публічно-правових вимогах з акцентуванням уваги на організаційних особливостях дії адміністративно-правових норм та їх взаємодії з нормами права національної безпеки.

Зазначені положення визначають достатній рівень актуальності обраної Сергієм Рибаченком теми дисертації.

Дисертаційне дослідження виконано як складова досліджуваної кафедри державно-правових дисциплін Міжнародного гуманітарного університету науково-дослідної теми «Теоретико-правові засади розвитку держави, права та юридичної діяльності в умовах становлення глобального інформаційного суспільства» у межах науково-дослідних робіт Міжнародного гуманітарного університету «Екзистенційні виклики освіти, науки, безпеки та здоров'я в сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя» (реєстр. № 0123U1017585). Тема дисертації затверджена Вченою радою Міжнародного гуманітарного університету протокол №1 від 04.09.2023 року.

Результати дисертаційного дослідження є актуальними для наукових розробок проблем забезпечення безпеки державного кордону України, а також для юридичної практики щодо запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Для досягнення визначеної дисертантом мети дисертаційної роботи – визначення сутності та особливостей адміністративно-правових засад діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання

вчиненню правопорушень на державному кордоні на основі аналізу існуючих наукових підходів, а також чинного законодавства України, Сергій Рибаченко використав сучасні досягнення загальнотеоретичної та галузевої, прикладної юриспруденції, певні напрацювання соціології тощо. Дисертант використав необхідні емпіричні матеріали для підтвердження теоретико-прикладних положень та висновків проведеного дослідження, обґрунтував положення дисертаційного дослідження посиланням на відповідні нормативно-правові акти. Автор дисертаційного дослідження здійснив аналіз наукових джерел, перелік яких складає близько 200 наукових публікацій, що безумовно сприяло обґрунтуванню сформульованих у дисертації положень, які стосуються захисту та охорони державного кордону, його віднесення до сфери національної безпеки; лінії розмежування між контрольованою владою України територією і тимчасово окупованими рф територіями; ознак Державної прикордонної служби України як правоохоронного органу; суб'єктного складу механізму запобігання вчиненню адміністративних правопорушень на державному кордоні України та характеристики його основних елементів; запобігання правопорушенням на державному кордоні України; змісту прикордонного законодавства та його рівнів для запобігання правопорушенням на державному кордоні України; визначення та змісту адміністративно-правового режиму охорони державного кордону України; визначенню характеристики адміністративно-запобіжних заходів з протидії правопорушенням на державному кордоні України, їх класифікації та ефективності застосування; поняття механізму діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання та протидії адміністративним правопорушенням; характеристиці профілактики та адміністративного примусу як методів запобігання та протидії вчиненню адміністративних проступків на державному кордоні України; класифікації адміністративних проступків, що віднесені до юрисдикції Державної прикордонної служби; стану взаємодії правоохоронних органів щодо запобігання вчиненню правопорушень на державному кордоні України; використанню зарубіжного позитивного досвіду щодо запобігання

правопорушенням на державному кордоні України, у тому числі упровадження у здійснення судочинства України європейського досвіду адміністративно-юрисдикційного законодавства.

Використання Сергієм Рибаченком наукових праць вітчизняних, зарубіжних дослідників, навчально-методичних видань, результати їх наукового аналізу дозволили розкрити загалом предмет дисертаційного дослідження, підтвердити отримані результати посиланням на практику правового регулювання діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання правопорушенням на державному кордоні, запропонувати удосконалення, на власне бачення, окремих правових механізмів діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання правопорушенням на державному кордоні у контексті теми дисертаційного дослідження.

Сформульовані у дисертаційному дослідженні положення та висновки є науково вивіреними, належно обґрунтованими.

Структура дисертаційної роботи відповідає вимогам, містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки, та відповідає визначеним автором меті, завданням наукового дослідження.

Наукове дослідження адміністративно - правового механізму діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання правопорушенням на державному кордоні здійснено автором дисертаційної роботи **на достатньому методологічному рівні**. Науковий підхід та методи використано з урахуванням поставлених завдань, що у своїй системній сукупності визначили результати проведеного дослідження.

У процесі дослідження використано певний набір наукових методів, якими дисертант визначив: метод системно-історичного аналізу; логіко-семантичний метод; формально-юридичний метод. Дослідження проведено на основі системного підходу, який дисертант в одному випадку визначає як «системний метод». Для досягнення мети дослідження дисертантом використано формально-логічний та порівняльно-правовий методи.

Висновки дисертаційного дослідження, його результати, а також

пропозиції дисертанта за наслідками дослідження характеризуються певним рівнем теоретичної обґрунтованості, містять наукову новизну, авторське бачення як цілісного механізму адміністративно - правового запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні України, так і його складових.

Сформульовані у дисертації положення, висновки та рекомендації характеризуються новизною – уперше (як у загальнотеоретичному аспекті, так і в галузевому – адміністративно-правовому) здійснено наукове дослідження суспільних відносин, пов'язаних з діяльністю Державної прикордонної служби України із реалізації механізму запобігання вчиненню правопорушень на державному кордоні, з урахуванням нових безпекових, політичних, економічних та правових умов, які склалися сьогодні в Україні.

Висновки та рекомендації дисертаційного дослідження, як засвідчує їх наукова верифікація, попри певні зауваження до змісту у контексті визначених дисертантом мети та завдань дослідження, необхідно визнати **достовірними**.

У розділі першому «**Теоретичні основи механізму запобігання правопорушенням Державною прикордонною службою України**» розкрито зміст державного кордону як об'єкта правового захисту, зосереджено увагу на юридичних аспектах розуміння державного кордону у контексті забезпечення національної безпеки, акцентовано увагу на функціях державного кордону – бар'єрній, фільтруючій, контактній, а також на значенні державного кордону в адміністративному праві.

Автор дисертаційного дослідження розглянув проблему, яка стосується захисту державного кордону в умовах тимчасової окупації державою-агресором РФ території на Сході та Півдні України. Вказана проблема вирішується запровадженням у правове регулювання прикордонної діяльності лінії розмежування, що вимагає визначення правової природи зазначеного феномена та особливостей реалізації повноважень Державною прикордонною службою України під час несення служби на лінії розмежування. Інша особливість визначається умовами правового режиму воєнного стану,

обумовленого широкомасштабною агресією РФ проти України.

Дисертант визначив та розкрив особливості Державної прикордонної служби України як суб'єкта запобіжної діяльності на державному кордоні. Охарактеризовано зміст прикордонної діяльності, де основним суб'єктом виступає Державна прикордонна служба України, встановлено особливі ознаки прикордонного контролю та визначено адміністративно-правовий режим охорони державного кордону України. Під адміністративно-правовим режимом охорони державного кордону України автор дисертаційного дослідження розуміє систему або сукупність правових норм та організаційних заходів, які забезпечують визначений правопорядок, що найбільшою мірою відповідає інтересам захисту і охорони державного кордону, встановлюють порядок діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій і їх посадових осіб, а також визначають умови поведінки окремих громадян та юридичних осіб.

Як узагальнюючий висновок, дисертант резюмує, що важливою складовою регулювання прикордонної діяльності в Україні є формування ефективної системи охорони державного кордону, в якій важливе місце відводиться Державній прикордонній службі України та комплексу організаційно - контрольних заходів, що віднесені до її компетенції.

Автор дисертаційного дослідження розкрив ознаки Державної прикордонної служби України як правоохоронного органу спеціального призначення та запропонував визначення правоохоронної функції Державної прикордонної служби України «як особливого виду діяльності, визначеного нормами діючого законодавства щодо здійснення виконавчої влади у сфері забезпечення охорони та захисту державного кордону, охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, запобігання правопорушенням та боротьба з протиправною діяльністю, а також виконання інших правоохоронних завдань» (с.52-53 дисертації).

Здійснення правоохоронної функції Державною прикордонною службою України автор дисертаційного дослідження пов'язує з адміністративною

діяльністю, де основним методом визначається метод переконання. Адміністративна діяльність Державної прикордонної служби України передбачає адміністративно-юрисдикційну діяльність (с.58-59 дисертації) з вирішення справ (проваджень) про адміністративні правопорушення, де Державна прикордонна служба України діє у межах повноважень, визначених законодавством.

Правові засади діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні автор дисертаційного дослідження розглядає як правові основи запобігання правопорушенням на державному кордоні, здійснивши детальний аналіз понять, що містить законодавство, практика та адміністративно-правова доктрина – «запобігання», «превенція», «попередження», «профілактика». Висновок дисертанта про рівні правових основ запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні засновується на нормативно-правовій складовій загального механізму: конституційний, законодавчий, підзаконні нормативно-правові акти, де виділяються відповідні акти Президента держави та Уряду, відомчі нормативно-правові акти. Закономірним у розкритті зазначеного питання є звернення автора дисертаційного дослідження до теоретичних основ деліктології, де виділяється матеріальний та процесуальний напрям запобігання правопорушенням.

Автор дисертаційного дослідження розглянув поняття адміністративного правопорушення у сфері прикордонних відносин, ознаки та особливості проявів, а також теоретичних основ адміністративної відповідальності, пов'язавши це питання з предметом дослідження. З огляду на таку позицію дисертант розмежовує поняття адміністративного правопорушення та адміністративного проступку, зауваживши, що адміністративний проступок є різновидом адміністративного правопорушення, за яке встановлено адміністративну відповідальність. Водночас дисертант приходиться до висновку про те, що в адміністративно-юрисдикційній діяльності Державна прикордонна служба України переважно має справу з адміністративними

правопорушеннями, які посягають на встановлений порядок управління, передбачений у Главі 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення та відрізняються специфікою об'єктів посягання, суспільними відносинами, що забезпечують дію режиму державного кордону України та режиму пунктів пропуску (с.72-73 дисертації). Дисертантом охарактеризовано склад адміністративних правопорушень, зосереджено увагу на особливих ознаках, проведено класифікацію адміністративних правопорушень у цій сфері суспільних відносин, в основу якої покладено як суб'єктний склад, так і адміністративно-юрисдикційні повноваження Державної прикордонної служби, а також – місце вчинення адміністративних правопорушень. Відповідно до визначеного предмета дослідження у дисертаційній роботі звернуто увагу на особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення приписів відповідних законодавчих актів. Дисертантом запропоновано зміни до законодавства про адміністративні правопорушення з урахуванням сучасного стану правового режиму державного кордону, у тому числі у пунктах пропуску та фактичного закінчення антитерористичної операції на Сході державі.

У розділі другому «Складові механізми запобігання адміністративним правопорушенням в діяльності Державної прикордонної служби України» розглянуто сутність та елементи механізму запобігання вчинення правопорушень Державною прикордонною службою України, засоби запобігання адміністративним правопорушенням у сфері прикордонної діяльності, питання профілактики як складової механізму запобігання адміністративним правопорушенням, що вчиняються у сфері прикордонної діяльності, а також питання взаємодії підрозділів Держприкордонслужби з іншими правоохоронними органами щодо реалізації механізму запобігання правопорушенням на державному кордоні.

На думку дисертанта складовими структури механізму адміністративно - правового запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні України є: суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права у сфері охорони і захисту державного кордону

України та правоохоронної діяльності Державної прикордонної служби; нормативно-правові засоби, які містяться в законах та підзаконних нормативних актах (акти реалізації права, акти застосування права, акти офіційного тлумачення) і містять правові норми, що регулюють суспільні відносини, та правові норми, які встановлюють відповідальність за порушення порядку публічного управління у сфері державного кордону України; принципи адміністративно-правового механізму запобігання та протидії адміністративним правопорушенням; адміністративна деліктність, як особливе соціально-правове явище, що виступає у вигляді сукупності адміністративних правопорушень (проступків), вчинених у встановлений проміжок часу відповідними суб'єктами, і що характеризується кількісно-якісними показниками – об'ємом (станом), інтенсивністю (рівнем), динамікою, структурою, наслідками та іншими ознаками; суб'єкти суспільних правовідносин та спеціально визначені суб'єкти публічної адміністрації, на яких покладені завдання з запобігання, попередження, відвертання та припинення вчинення адміністративних правопорушень; правозастосовна діяльність суб'єктів з реалізації правових норм з адміністрування на державному кордоні (заходи з контрольної-наглядової та юрисдикційної діяльності); аналіз ризиків – сукупність процедур і методів обробки інформації з метою визначення наявних та потенційно можливих загроз у сфері безпеки державного кордону; заходи адміністративного примусу та адміністративного припинення правопорушень; заходи запобігання адміністративним правопорушенням: організаційні, технічні, процесуальні; заходи загальної та індивідуальної профілактики адміністративних правопорушень (с.101 дисертації).

Водночас складовою механізму дисертант визначає адміністративну діяльність Державної прикордонної служби України та виділяє два основні напрямки: внутрішньо системний або організаційний (внутрішньо-організаційна адміністративна діяльність) та позасистемний (зовнішня адміністративна діяльність), вказуючи на те, що у процесі здійснення

зовнішньої адміністративної діяльності Державна прикордонна служба України забезпечує виконання своїх основних завдань, пов'язаних із охороною та захистом Державного кордону України (с.102 дисертації).

Автор дисертаційного дослідження приходить до висновку про те, що запобігання адміністративним правопорушенням здійснюється у сфері управління охороною державного кордону України з метою забезпечення дотримання врегульованих нормами адміністративного права суспільних відносин, які виникають в цій сфері державної діяльності. Запобіжна діяльність відбувається в процесі реалізації адміністративних функцій Державної прикордонної служби України щодо охорони правопорядку на державному кордоні України та у прикордонні, тобто з метою запобігання, виявлення та припинення порушень законодавства про державний кордон України та лінії розмежування з тимчасово окупованими територіями України, а також забезпечення притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності. (с.102-103 дисертації).

Елементами механізму запобігання адміністративним правопорушенням у дисертаційному дослідженні визначаються об'єкт діяльності щодо запобігання адміністративним правопорушенням та суб'єкти такої діяльності. Об'єктом діяльності щодо запобігання адміністративним правопорушенням визначено, власне, явище адміністративних правопорушень (деліктів), або ж адміністративний делікт (деліктність), де виділяється соціальна природа – детермінована певними процесами, що відбуваються в суспільстві, причинами та умовами, які їм сприяють, а також безпосередньо її адміністративно-правова складова – відокремлена група поведінки, що порушує адміністративно-правові заборони. У контексті адміністративної деліктності автор дисертаційного дослідження звернувся до характеристики особи, яка вчиняє адміністративні правопорушення на державному кордоні, навів «деліктологічний портрет» такої особи (с.105-110 дисертації).

Дисертант виділив основних суб'єктів запобігання адміністративним правопорушенням, якими розглядає профільні, спеціалізовані державні органи,

що протидіють вчиненню адміністративних правопорушень (у відповідних сферах) і працівники (посадові особи) яких здійснюють це професійно, відповідно до переліку, визначеного законодавством, та розширив перелік таких суб'єктів, до числа яких відніс Верховну Раду України, Президента держави, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади у межах їх компетенції, а також органи судової влади (с.111-113 дисертації).

Аналіз дисертантом чинників, які сприяють адміністративним правопорушенням на державному кордоні, дозволили йому зробити висновок про домінування соціально-економічних чинників, пов'язаних з низьким рівнем життя, що стосується зокрема, тих іноземців, які порушують правила перетину Державного кордону України у пошуках кращих для себе умов, а також такими чинниками є корисні мотиви, спрямовані на отримання матеріальної вигоди або прибутків від протиправної діяльності; виділяються також зовнішньоекономічні чинники, що обумовлюють відмінності у зовнішньоекономічній політиці сусідніх держав, наслідком чого є пропозиції більш вигідних умов. Серед інших чинників, що сприяють адміністративним правопорушенням на державному кордоні є чинники технічного походження, зокрема, відсутність надійних систем охорони державного кордону, що стимулює протиправну діяльність на державному кордоні, вчинення адміністративних правопорушень. Сучасні умови деліктності на державному кордоні, на лінії розмежування характеризуються наявністю збройного конфлікту, що є наслідком агресії РФ, на чому зосереджує увагу дисертант (с.116 дисертації).

Автор дисертаційного дослідження розмежував заходи адміністративного впливу та адміністративного примусу у вирішенні завдань запобігання адміністративним правопорушенням. Необхідно звернути увагу на авторське розуміння адміністративного примусу у правоохоронній діяльності Державної прикордонної служби України, як владної, здійснюваної в односторонньому порядку і у випадках, передбачених правовими нормами, діяльності уповноважених осіб, шляхом застосування в примусовому порядку від імені

держави до юридичних та фізичних осіб системи заходів вольового впливу, з метою забезпечення правопорядку на державному кордоні та на лінії розмежування з окупованими територіями, запобігання правопорушенням. Таке розуміння адміністративного примусу має достатньо широкий зміст, який розкриває у своїй роботі дисертант, та потребує узгодження з положеннями статті 21 Закону України « Про Державну прикордонну службу України», адже на думку автора дисертаційного дослідження «більшість заходів адміністративного примусу (попередження, припинення тощо) мають запобіжний характер, але в кожному випадку їх застосування визначається різною кінцевою метою запобігання.... запобіжними, за великим рахунком, можна вважати всі заходи адміністративного примусу». (с.129-130 дисертації). До заходів адміністративного примусу дисертант відносить більше 20 заходів, застосування яких належить до повноважень Державної прикордонної служби України (с.131 дисертації). Окремо у дисертаційному дослідженні аналізуються заходи припинення протиправних дій, заходи забезпечення адміністративного провадження (с.154 дисертації).

Дисертант звернувся до поняття профілактики правопорушень, під яким розуміє особливий вид соціального управління, призначений забезпечити безпеку правоохоронних цінностей, що полягає у розробці і здійсненні цілеспрямованих заходів по виявленню й усуненню причин та умов деліктів, а також здійснення профілактичного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки, оскільки адміністративно-профілактична діяльність Державної прикордонної служби України відноситься до сфери спеціальної профілактики адміністративних правопорушень і є невід'ємною частиною загального механізму запобігання правопорушенням на державному кордоні України (с.165 дисертації). У дисертаційному дослідженні розкрито зміст діяльності щодо профілактики правопорушень на державному кордоні, розглянуто форми такої діяльності, у тому числі індивідуальної профілактики, дисертант запропонував певні заходи щодо підвищення її ефективності (с. 168-173 дисертації).

У дисертаційному дослідженні визначено основні форми взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами з питань запобігання адміністративним правопорушенням на Державному кордоні України, до яких дисертант відніс: 1) обмін інформацією; 2) спільні операції (проведення прикордонних операцій); 3) спільне патрулювання поза пунктами пропуску на державному кордоні України; 4) спільна координація діяльності інших суб'єктів у межах наданої компетенції; 5) проведення спільних навчань співробітників, наукових та методичних заходів. Найбільш ефективною, на думку автора дисертаційного дослідження формою такої взаємодії є проведення спільних прикордонних операцій Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами (С.180-181 дисертації). Дисертант запропонував заходи, що на його думку можуть підвищити якість, ефективність взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами у сфері запобігання адміністративним правопорушенням (с.185 дисертації)

У третьому розділі **«Шляхи удосконалення механізму діяльності Державної прикордонної служби України з запобігання адміністративним правопорушенням»** розглянуто використання зарубіжного досвіду в удосконаленні механізму запобігання та протидії адміністративним правопорушенням, а також шляхи удосконалення законодавства щодо запобігання правопорушенням на державному кордоні та практики його застосування.

Необхідно погодитися з автором дисертаційного дослідження у тому, що використання досвіду держав Європейського Союзу, а також держав-членів Північноатлантичного альянсу є важливими для запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні з урахуванням євроінтеграційного напрямку розвитку України. Власне мета правового регулювання прикордонної превентивної правоохоронної діяльності (с.208 дисертації) має полягати, насамперед, у досягненні стандартів, що існують у Європейському Союзі.

Використання положень Шенгенського кодексу кордонів, Директиви

Європейського Парламенту 203 та Ради № 2008/115/ЄС щодо протидії нелегальній міграції є прикладом, який свідчить про необхідність імплементації відповідних норм до національного законодавства. Такий висновок стосується також використання інформаційних систем, які мають важливе значення не лише для протидії, але й для запобігання адміністративним правопорушенням.

Загалом необхідність використання досвіду держав Європейського Союзу поєднується з особливостями правового регулювання діяльності Державної прикордонної служби України в умовах триваючої збройної агресії РФ та тимчасової окупації агресором території України.

Проблемі удосконалення законодавства про запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні України приділяється належна увага науковцями, що відзначається у дисертаційному дослідженні.

Зрозумілою є позиція дисертанта щодо аналізу існуючих пропозицій та обґрунтування власних пропозицій щодо змін до законодавства про адміністративні правопорушення, до проекту Кодексу про адміністративні проступки, а також до підзаконних нормативно-правових актів (с.214-216 дисертації). У цьому контексті прогресивним є позиція щодо підготовки та прийняття законодавчого акту «Про профілактику правопорушень».

Дисертаційне дослідження завершується висновками, які загалом відображають основний зміст роботи, конкретизують результати проведеного дослідження.

Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про те, що поставлені завдання дисертаційного дослідження Сергій Рибаченко загалом виконав, продемонстрував необхідну обізнаність стосовно предмета дослідження, висловив власну позицію з дискусійних питань, що впливає на оцінку значущості проведеного наукового дослідження.

Практична значущість дисертаційного дослідження. Дисертація має теоретико-прикладне значення, висновки й пропозиції дисертаційного

дослідження становлять науковий та практичний інтерес, можуть бути використані:

у науково-дослідницькій сфері – для подальшої розробки проблематики з питань діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання адміністративним правопорушенням на державному кордоні України, а також в освітянській діяльності, під час підготовки методичних матеріалів та в науково-дослідній роботі здобувачів усіх рівнів вищої освіти;

у правотворчості – для вдосконалення Законів України «Про Державну прикордонну службу України», «Про державний кордон України», «Про прикордонний контроль», відповідних норм Кодексу України про адміністративні правопорушення;

у навчальному процесі – положення та висновки дисертації можуть використовуватися і використовуються при викладанні навчальної дисципліни «Адміністративна-юрисдикційна діяльність правоохоронних органів» та для розроблення документації щодо навчально-методичного забезпечення;

у практичній юридичній діяльності щодо правозастосування – для покращення превентивної діяльності Державної прикордонної служби України у правозастосовній діяльності службових осіб прикордонної служби при виконанні функціональних обов'язків.

Повнота викладу наукових положень дисертації в опублікованих працях. Основні наукові результати дослідження висвітлені у 5 наукових публікаціях, які розкривають основний зміст дисертації, з них: в одній колективній монографії, у 4 статтях у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, з яких 3 – у співавторстві (наукова частка дисертанта складає 50 відсотків змісту у кожній статті) та одній одноосібній статті.

Додатково положення дослідження відображені в 11 опублікованих тезах виступів на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та семінарах.

Анотація відповідає змісту дисертації, розкриває її основні положення та відповідає передбаченим вимогам.

Зауваження щодо змісту дисертації. Дисертаційна робота заслуговує на позитивну оцінку, проте необхідно відзначити зауваження та питання, які потребують обговорення.

Зауваження:

1. Предметом дисертаційного дослідження визначено (с.23 дисертації) адміністративно - правовий механізм діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання правопорушенням на державному кордоні, а метою дослідження (с.21 дисертації) є визначення сутності та особливості адміністративно-правових засад діяльності Державної прикордонної служби України з запобігання вчиненню правопорушень. Натомість у дисертаційному дослідженні визначено механізм діяльності Державної прикордонної служби України з запобігання правопорушенням на державному кордоні України (с. 24-25, підрозділи 2.1, 2.4), розглянуто елементи такого механізму, водночас у підрозділі 2.3 розкрито питання засобів запобігання адміністративним правопорушенням у сфері прикордонної діяльності.

Питання щодо змісту дисертаційного дослідження:

1. У вступі дисертант вказав на методи, що використані ним під час дисертаційного дослідження. Вибір і використання методологічного інструментарію для досягнення мети та виконання завдань наукового дослідження безумовно є важливими. Натомість автор дисертаційного дослідження залишив поза увагою герменевтичний метод (за певних умов – науковий підхід) наукового дослідження, що призвело до зниження якісного рівня освоєння окремих напрямів і питань дисертаційного дослідження. Зокрема це стосується визначення: адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням на державному кордоні, механізму діяльності Державної прикордонної служби України щодо запобігання правопорушенням на державному кордоні України, важливих для досягнення мети дослідження та використаних у роботі понять «правоохоронна функція Державної прикордонної служби України», (с.55 дисертації), «запобігання», «попередження», «профілактика», «превенція» (с.59-61 дисертації) тощо.

Відтак, питання полягає у необхідності та ефективності вибору методів наукового дослідження, зокрема – чи не сприяв би герменевтичний метод досягненню мети дисертаційного дослідження, якщо так, то у чому причина неуваги до вказаного метода дослідження?

2. Відповідно до Закону України «Про Державну прикордонну службу України» завданнями Державної прикордонної служби України є забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні (ст.1 Закону), основними функціями Державної прикордонної служби України Закон, зокрема, визначив охорону державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму; здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення; охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій (ст.2 Закону).

У дисертаційному дослідженні зазначається, що правоохоронна діяльність з запобігання вчиненню адміністративних правопорушень у сфері прикордонних відносин є також складовою частиною діяльності з охорони державного кордону України (с.37 дисертації). Відповідно до ст. ст. 12, 18 Закону України «Про національну безпеку України» Державна прикордонна служба України належить до сектору безпеки і оборони та є правоохоронним органом спеціального призначення, що реалізує державну політику охорони державного кордону України.

Чи не вбачається, що сутність адміністративно-правового механізму запобігання Державною прикордонною службою України правопорушенням на

державному кордоні України полягає у його належності, як окремої складової, до державної політики охорони державного кордону України та передбачає забезпечення захисту національних інтересів, якими є суверенітет, територіальна цілісність України від реальних і потенційних загроз, що своєю чергою формує зміст такого адміністративно-правового механізму?

3. Визначення складових адміністративно-правового механізму запобігання Державною прикордонною службою України правопорушенням на державному кордоні загалом та його складових здійснюється відповідно до їх правової природи. Відтак, з огляду на значний перелік складових механізму запобігання Державною прикордонною службою України правопорушенням на державному кордоні України, що запропоновано у дисертаційному дослідженні (с.101 -108 дисертації), необхідно уточнити організаційно-правову основу формування адміністративно-правового механізму запобігання Державною прикордонною службою України правопорушенням на державному кордоні України та визначення його складових.

4. У статті 21 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» визначено заходи примусу, на застосування яких уповноважені військовослужбовці Державної прикордонної служби. Такими заходами примусу розглядаються: 1) фізичний вплив; 2) спеціальні засоби; 3) вогнепальна зброя, озброєння та бойова техніка; 4) зброя кораблів, катерів та суден забезпечення; 5) озброєння повітряних суден. Натомість перелік заходів адміністративного примусу у дисертаційному дослідженні досить широкий.

Чи немає підстав для застосування у визначенні заходів адміністративного примусу підходу, запропонованого у Законі, якщо ні, то чому та у чому полягає сутність адміністративного примусу для запобігання правопорушенням на державному кордоні?

Висловлені зауваження та питання суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Дисертація має завершений характер, визначена мета дослідження розкрита у достатньому обсязі, основні положення дисертаційної роботи отримали необхідне наукове обґрунтування.

Аналіз тексту дисертації свідчить про дотримання автором вимог академічної доброчесності. Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей автором здійснено; надано достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності. Сформовані у дисертації положення та висновки обґрунтовані автором на основі власних досліджень, наукова й практична цінність дисертації доведена.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертаційна робота «Адміністративно - правовий механізм діяльності Державної прикордонної служби України з запобігання правопорушенням на державному кордоні» написана науковою українською мовою, незначні технічні описки не впливають на оцінку стилю викладу матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій, у тому числі щодо доступності їх сприйняття. Дослідження є науковим напрямом, який віднесено до спеціальності 081 – Право.

Вимоги академічної доброчесності дотримані, наявний висновок Unichек – позитивний.

Оцінка відповідності дисертації встановленим вимогам з урахуванням наукової та громадської характеристики здобувача.

Рибаченко Сергій Пантелійович має необхідні особистісні якості, завдяки яким зміг успішно поєднати свою службову діяльність з опануванням науково-навчальної програми аспірантури та дотриманням календарного плану дисертаційного дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України. Аналіз надає можливість констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Рибаченка Сергія Пантелійовича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти

(наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Офіційний опонент – завідувач наукової лабораторії військового та міжнародного гуманітарного права Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України

Павло Богуцький

«29 » січня 2024 року

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

Помічник директора (по кадрам)
Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права
НАПрН України»

Величків